

NADZIEJE I OBAWY POLSKICH PRZEDSIĘBIORCÓW WOBEC INTEGRACJI Z UNIĄ EUROPEJSKĄ

Iwona M. Kurek, Janina Sawicka

Streszczenie. W opracowaniu przedstawiono wyniki badań ankietowych przeprowadzonych w 2003 r. na zbiorowości 200 kobiet, prowadzących małe firmy na obszarach wiejskich. Artykuł dotyczy w szczególności opinii, obaw i nadziei kobiet-przedsiębiorczyń wobec zbliżającego się przystąpienia Polski do struktur jednolitego rynku europejskiego. Na podstawie badań oraz dostępnej literatury przedstawiono analizę szans i zagrożeń dla polskiego sektora małych i średnich przedsiębiorstw w związku z integracją europejską.

Słowa kluczowe: przedsiębiorczość, sektor MSP, kobiety wiejskie, integracja europejska.

WSTĘP

W systemie gospodarki socjalistycznej, ze względów ustrojowych, przez wiele lat największe znaczenie miał sektor dużych przedsiębiorstw państwowych. Małe i średnie firmy, szczególnie te z sektora prywatnego, pozostawały na marginesie życia gospodarczego. Tymczasem, mimo wielu przeszkód, sektor małych i średnich przedsiębiorstw przetrwał, zajmując znaczącą pozycję w wytwarzaniu niektórych dóbr i usług. W latach dziewięćdziesiątych stanowił on istotną siłę w procesie transformacji systemu społeczno-gospodarczego.

W ostatnim dziesięcioleciu liczba małych i średnich firm wzrosła kilkakrotnie. Obecnie stanowią one istotny filar rozwoju gospodarczego kraju oraz gospodarki w regionach, m.in. przez tworzenie nowych miejsc pracy i ograniczanie bezrobocia. Drobne firmy charakteryzują się elastycznością działalności i dużą mobilnością. Jednocześnie małe i średnie przedsiębiorstwa wpływają na poprawę warunków i wzrost konkurencji na polskim rynku, czego efekty odczuwają konsumenci w wyniku tanienia towarów i usług, a także poprawy ich jakości, łatwości dostępu oraz zróżnicowanego asortymentu.

W Polsce już od ośmiu lat podejmowane są działania rządowe, mające na celu zorganizowanie krajowego systemu wspierania sektora MSP. Stworzono sieć ośrodków Krajowego Systemu Usług dla MSP, wprowadzane są ujednolicone standardy jakości

---

pracy ośrodków oraz świadczenia usług szkoleniowych, informacyjnych, doradczych i finansowych. W ramach rozpoczętej w tym roku realizacji programu, ujętego w dokumencie *Kierunki działań rządu wobec małych i średnich przedsiębiorstw od 2003 do 2006 roku*, realizowane są kolejne projekty finansowane z budżetu państwa. Ważnym źródłem wsparcia małych i średnich firm są również środki pomocowe Unii Europejskiej.

Struktura sektora przedsiębiorstw dużych, małych i średnich według poszczególnych sekcji gospodarki jest zbliżona w Polsce i w krajach Unii Europejskiej. Głównymi obszarami działalności małych i średnich przedsiębiorstw w 2002 r. – zarówno polskich, jak i działających na terenie Unii Europejskiej – były produkcja, budownictwo i handel [Europejski... 2003]. Działaniem, jakie UE podjęła ostatnio wobec MSP, było przygotowanie w pierwszej połowie 2000 r., przez Komisję Europejską *Wieloletniego programu dla przedsiębiorstw oraz przedsiębiorczości na lata 2000–2005*. Wdrożenie tego programu ma na celu pobudzenie wzrostu inwestycji oraz rozpowszechnienie nowych technologii w małych i średnich przedsiębiorstwach. Oprócz programów UE, poszczególne państwa członkowskie stosują na szeroką skalę własne strategie wspierania rodzimych małych i średnich firm.

Zakres podejmowanych w ostatnich dwóch dekadach działań świadczy o tym, że polityka wspólnotowa wobec małych i średnich przedsiębiorstw stała się priorytetem dla Unii Europejskiej. Jest to efektem ogromnej roli, jaką sektor MSP pełni w tworzeniu nowych miejsc pracy oraz w oddziaływaniu na wzrost i konkurencyjność gospodarki [Kwieciński 1999]. Ponadto, małe i średnie firmy odgrywają ważną rolę w harmonijnym rozwoju lokalnym i regionalnym oraz są najbardziej elastyczne pod względem dostosowań do zmieniających się warunków rynkowych.

Dla środowiska polskich przedsiębiorców integracja z Unią Europejską jest już w zasadzie faktem dokonany, polskie prawo od wielu lat było bowiem harmonizowane z unijnym. Naturalnie, integracja z Unią Europejską nie ogranicza się jedynie do dostosowań prawno-instytucjonalnych. Oznacza również zmianę warunków konkurencji wobec większego otwarcia gospodarki i przewidywanego napływu inwestorów zagranicznych.

METODA BADAŃ

W grudniu 2002 r. zamknięto negocjacje Polski z Unią Europejską, a termin akcesji ustalono na 1 maja 2004 r. Niezwykle istotnym zagadnieniem jest poznanie poglądów i stanu wiedzy polskich przedsiębiorców w przeddzień naszego członkostwa co do warunków funkcjonowania małych i średnich przedsiębiorstw na jednolitym rynku europejskim.

W Katedrze Polityki Agrarnej i Marketingu SGGW prowadzone są badania nad przedsiębiorczością kobiet, w ramach projektu badawczego KBN pt. *Rola kobiet w aktywizacji i wielofunkcyjnym rozwoju obszarów wiejskich*. Badania empiryczne populacji kobiet prowadzących małe przedsiębiorstwa na obszarach wiejskich w 2003 r. były powtórzeniem badań ankietowych w tej samej zbiorowości kobiet, prowadzących firmy w 1997 r. Wyniki pierwszego etapu badań zostały opublikowane w wydaniu książkowym [Sawicka 1998]. Wybrano wówczas 60 gmin, o różnym charakterze

rozwoju, w regionach kontrastujących pod względem warunków społeczno-ekonomicznych, z terenu całej Polski. Wyodrębniono dwa typy gmin: miejsko-wiejskie i podmiejskie razem oraz gminy wiejskie.

Dane empiryczne zebrano metodą kwestionariuszy ankiet, które zostały wysłane do 600 kobiet-przedsiębiorczyń. Celem drugiego etapu badań było poznanie przyczyn i uwarunkowań zmian, jakie zaszły w tych samych przedsiębiorstwach po pięciu latach ich funkcjonowania. Wykorzystano możliwość dodania kilku pytań, pozwalających na zbadanie opinii kobiet-przedsiębiorczyń na temat postępującej integracji z Unią Europejskiej oraz wizji przyszłości prowadzonych przez nie firm i te właśnie odpowiedzi są podstawą niniejszej publikacji.

Ankietowane były zarówno właścicielki aktywnych firm, jak i te kobiety, które prowadziły przedsiębiorstwa w 1997 r., a obecnie zaprzestały działalności. Wypełnione ankiety nadesłały 143 kobiety, spośród których 33 osoby nie prowadziły już przedsiębiorstwa. Ponadto 17 firm zmieniło profil działalności gospodarczej. Otrzymano także 57 zwrotów z urzędów pocztowych, których główne przyczyny to zmiana miejsca zamieszkania adresatki, bądź – w niektórych przypadkach – jej śmierć.

Wśród badanych przedsiębiorczyń około 58% zajmowało się handlem, niecałe 28% – usługami, prawie 11% produkcją i przetwórstwem. W gminach miejskich i podmiejskich niewiele ponad połowa badanych zajmowała się handlem, natomiast w gminach wiejskich działalność handlową prowadziło prawie 62% kobiet. Na terenach wiejskich także więcej kobiet zajmowało się produkcją i przetwórstwem, głównie rolno-spożywczym. Z kolei działalność usługową częściej prowadziły przedsiębiorczynie w miastach i w gminach podmiejskich.

Z wyników badań z lat 1997 i 2003 wyraźnie widać spadkową tendencję w dochodach właścielek małych firm. W 2002 r. aż 73% z nich zadeklarowało, iż osiąga dochód na poziomie porównywalnym bądź niższym w porównaniu ze średnim wynagrodzeniem miesięcznym brutto w gospodarce narodowej, które według danych GUS wynosiło wówczas 2133 zł. Był to udział o około 22 punkty procentowe wyższy niż w 1996 r., kiedy to średnie wynagrodzenie miesięczne brutto w gospodarce narodowej wynosiło 873 zł. Ponadto, w 2002 r. aż 49% kobiet uzyskało dochód miesięczny poniżej średniej krajowej. W tymże roku w gminach miejsko-wiejskich prawie o 12% więcej kobiet miało dochód porównywalny ze średnią krajową niż w przypadku przedsiębiorczyń z gmin wiejskich. Na obszarach podmiejskich w 1996 r. w około 36% przypadków właścielek małych firm dochód był niższy lub porównywalny ze średnią płacą krajową, a sześć lat później aż 72% kobiet zadeklarowało, że uzyskane przez nie średnie wynagrodzenie miesięczne nie przekraczało średniej płacy krajowej w danym roku. Szacunkowe dochody miesięczne właścielek badanych firm przedstawia tabela 1.

Wśród ankietowanych kobiet, które nadal prowadzą przedsiębiorstwa, prawie 80% stanowią panie w wieku powyżej 40 lat. Jest to szczególnie charakterystyczne w przypadku gmin wiejskich. Na obszarach podmiejskich także przeważała ta grupa wiekowa, z tym że aż 24% pań nie ukończyło jeszcze 40. roku życia. W całej populacji jedynie 5% badanych nie przekroczyło 30. roku życia. Szczegóły przedstawia tabela 2.

Tabela 1. Szacunkowe dochody miesięczne właściolek badanych firm według typów gmin w latach 1997 i 2003 (%)
 Table 1. Estimated incomes of women-entrepreneurs due to types of communes in 1997 and 2003 (%)

Wysokość dochodów	1996*			2002**		
	firmy ogółem	gminy miejsko-wiejskie i podmiejskie	wiejskie	firmy ogółem	gminy miejsko-wiejskie i podmiejskie	wiejskie
Niższe od średniej płacy krajowej	–	–	–	49,1	40,5	54,4
Porównywalne ze średnią płacą krajową	–	–	–	23,6	31,0	19,1
Niższe lub porównywalne ze średnią płacą krajową	50,9	35,7	60,3	72,7	71,5	73,5
Wyższe od średniej płacy krajowej	46,4	64,3	35,3	18,2	19,0	17,7
Nie potrafię powiedzieć	2,7	0	4,4	9,1	9,5	8,8
Razem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

*średnie wynagrodzenie miesięczne brutto w gospodarce narodowej w 1996 r. = 873,00 zł

**średnie wynagrodzenie miesięczne brutto w gospodarce narodowej w 2002 r. = 2133,21 zł

Źródło: Badania własne w KPAiM SGGW w latach 1997 i 2003.

Source: Own researches in 1997 and 2003.

Tabela 2. Wiek kobiet, prowadzących firmy w 2003 r., według typów gmin
 Table 2. Women-entrepreneurs' age in 2003, due to types of communes

Wiek właścicielki firmy	Firmy ogółem		Gminy miejsko-wiejskie i podmiejskie		Gminy wiejskie	
	liczba kobiet	(%)	liczba kobiet	(%)	liczba kobiet	(%)
do 29 lat	5	4,6	1	2,4	4	5,9
30–39 lat	17	15,4	9	21,4	8	11,8
40–49 lat	50	45,5	21	50,0	29	42,7
50 i więcej lat	36	32,7	11	26,2	25	36,8
brak danych	2	1,8	0	0,0	2	2,8
Razem	110	100,00	42	100,00	68	100,00

Źródło: Badania własne w KPAiM SGGW w latach 1997 i 2003.

Source: Own researches in 1997 and 2003.

OPINIE BADANYCH KOBIEŃ DOTYCZĄCE INTEGRACJI POLSKI Z UNIĄ EUROPEJSKĄ

Jedno z pytań zadanych przedsiębiorczyniom dotyczyło korzyści, jakie mogłyby osiągnąć ich firmy po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej. Aż 59% ankietowanych nie przewiduje żadnych korzyści ani dla siebie, ani w warunkach prowadzenia działalności gospodarczej w związku z przystąpieniem Polski do Unii Europejskiej, a 10% uważa, że nie ma rzetelnej informacji, aby to ocenić.

Ponad 11% przedsiębiorczyń liczy na poszerzenie się rynku zbytu. Są to głównie przedsiębiorstwa zatrudniające kilku lub kilkunastu pracowników, posiadające pewną pozycję na rynku lokalnym. Podobnie 7% właścielek małych firm wiąże nadzieje ze wzrostem opłacalności działalności, a kolejne 10% ze wzrostem zamożności mieszkańców, głównie rolników – chodzi tu m.in. o system dopłat bezpośrednich do produkcji rolniczej (6%), co powinno zwiększyć dochód dyspozycyjny rolnika, a wówczas będzie on bardziej niż obecnie skłonny zwiększać swoje wydatki na zakup i konsumpcję dóbr i usług oferowanych przez badane przedsiębiorstwa. Podobnie zmniejszenie rozmiarów bezrobocia, na co liczy tylko 4% zapytanych właścielek firm, powinno przynieść korzyści ich przedsiębiorstwom.

Kobiety liczą również na lepszy dostęp do kredytów preferencyjnych i innych, zewnętrznych źródeł finansowania działalności (4%). Szanse rozwoju swoich firm po akcesji kobiety widzą również w uproszczeniu biurokracji (4%) i większej spójności prawa (3%). Wskazywano również na takie korzyści, jak wzrost gospodarczy kraju, wprowadzenie ulg podatkowych czy też likwidacja szarej strefy. Wiele z nich uważa także, iż korzyścią będzie podniesienie jakości produktów, związane z koniecznością dostosowania ich do norm UE.

Tabela 3. Przewidywane korzyści i szanse dla małych przedsiębiorstw z integracji Polski z UE, według typów gmin, w 2003 r.

Table 3. Estimated opportunities and advantages for small enterprises from Poland and EU integration due to types of communities, in 2003

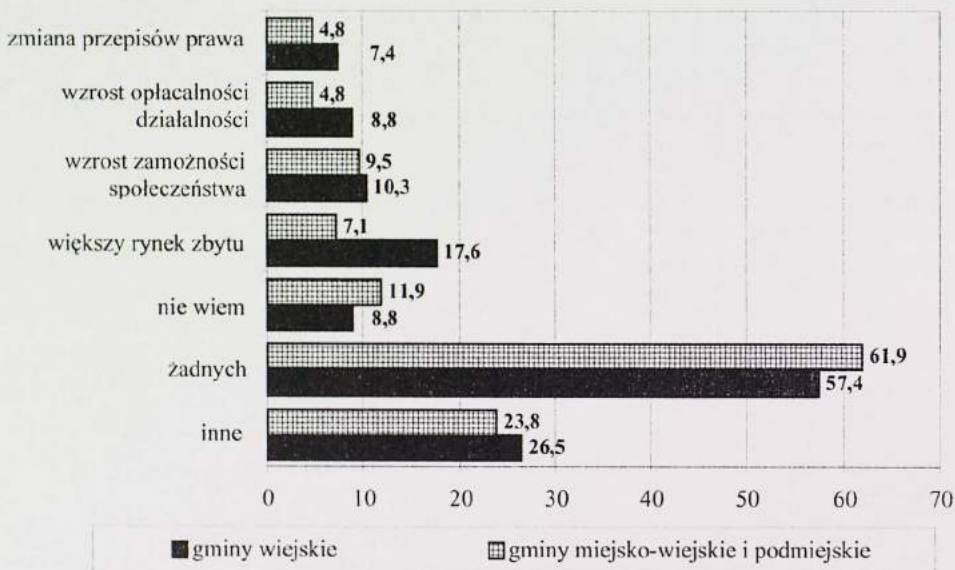
Wyszczególnienie	Ogółem firmy aktywne		Gminy miejsko-wiejskie i podmiejskie		Gminy wiejskie	
	liczba odpowiedzi	liczba firm aktywnych ogółem = 100%	liczba odpowiedzi	liczba firm aktywnych w danym typie gmin = 100%	liczba odpowiedzi	liczba firm aktywnych w danym typie gmin = 100%
Żadnych	65	59,1	26	61,9	39	57,4
Większy rynek zbytu	15	13,6	3	7,1	12	17,6
Nie wiem	11	10,0	5	11,9	6	8,8
Wzrost zamożności społeczeństwa	11	10,0	4	9,5	7	10,3
Wzrost opłacalności prowadzenia działalności gospodarczej	8	7,3	2	4,8	6	8,8
Dopłaty do produkcji rolniczej	7	6,4	2	4,8	5	7,4
Rozwój gospodarczy Polski	5	4,5	1	2,4	4	5,9
Lepszy dostęp do kredytów preferencyjnych	4	3,6	2	4,8	2	2,9
Zmniejszenie bezrobocia	4	3,6	1	2,4	3	4,4
Zmniejszenie biurokracji	4	3,6	1	2,4	3	4,4
Spójność prawa	3	2,7	1	2,4	2	2,9
Inne	8	7,3	4	9,5	4	5,9

Źródło: Badania własne w KPAiM SGGW w 2003 r.

Source: Own researches in 2003.

Według opinii przedsiębiorczyń z gmin wiejskich, największe znaczenie mają takie korzyści, jak: większy rynek zbytu (18%), wzrost zamożności społeczeństwa (10%), wzrost opłacalności działalności (9%) oraz zmiana przepisów prawa, związana ze zmniejszeniem biurokracji i poprawą jego spójności (7,4%). W gminach tych było także mniej kobiet niezdecydowanych oraz pesymistek, które nie przewidywały żadnych korzyści wynikających z integracji. Osoby te również częściej, niż ankietowane kobiety z gmin miejsko-wiejskich i podmiejskich, wskazywały na inne aspekty integracji, jak np. dopłaty do produkcji rolnej, rozwój gospodarczy Polski oraz zmniejszenie bezrobocia.

Najważniejsze korzyści i szanse aktywnych przedsiębiorstw, wynikające z integracji Polski z Unią Europejską, przewidywane przez ich właścicielki, zostały przedstawione na wykresie 1.

Wykres 1. Najważniejsze korzyści i szanse dla małych przedsiębiorstw, wynikające z integracji Polski z Unią Europejską, przewidywane przez ich właścicielki w 2003 r. (w %)

Graph 1. The most important advantages and opportunities for enterprises due to integration of Poland and EU, estimated by the entrepreneurs in 2003 (in %)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań ankietowych w KPAiM SGGW w 2003 r.

Source: Calculation based on own researches in 2003.

Kobiety zostały również zapytane o to, jakie koszty i zagrożenia przewidują w związku z wejściem Polski do UE. I znów najczęściej z nich (30%) odpowiedziało, iż nie przewiduje żadnych zagrożeń, co jest z jednej strony niepokojące, gdyż mogą one nie dysponować rzetelną informacją na ten temat, do czego przyznaje się jedynie 6% z nich. Z drugiej zaś strony kobiety często podkreślały, że, prowadząc działalność na lokalnym rynku, nie muszą obawiać się konkurencji na rynkach zachodnich. Zagrożenie dla firmy ze strony konkurencji wymieniło prawie 25% właściolek, z czego 12% obawia się konkurencji ze strony dużych przedsiębiorstw.

Okolo 18% wskazało na konieczność poprawienia jakości produktów firmy, co wiąże się z relatywnie wysokimi kosztami, jeśli porównać je z przychodami z działalności. Ponad 16% kobiet myśli o likwidacji firmy z uwagi na brak dostosowania do warunków konkurencji panujących na jednolitym rynku oraz brak środków na niezbędne działania dostosowujące przedsiębiorstwo do obowiązujących w UE norm.

Inne odpowiedzi koncentrowały się na: trudnościach ze zbytem produktów (8%), zagrożeniu upadkiem gospodarstw rolnych (6%), zwłaszcza tych najmniejszych, a przez to zubożeniu lokalnego społeczeństwa (6%) oraz wzroście poziomu obecnych i pojawieniu się nowych podatków (5%), a wraz z nimi konieczności zakupu usług doradczych i finansowych. Pozostałe opinie dotyczyły m.in. wykupu ziemi przez obcokrajowców i wzrostu bezrobocia na skutek likwidacji firm.

Tabela 4. Przewidywane koszty i zagrożenia dla małych przedsiębiorstw, wynikające z integracji Polski z UE, według typów gmin, w 2003 r. (przedsiębiorstwa aktywne)

Table 4. Estimated costs and threatens for small enterprises, from Poland and EU integration due to types of communities, in 2003 (active firms)

Wyszczególnienie	Ogółem firmy aktywne		Gminy miejsko-wiejskie i podmiejskie		Gminy wiejskie	
	liczba odpowiedzi	liczba firm aktywnych ogółem = 100%	liczba odpowiedzi	liczba firm aktywnych w danym typie gmin = 100%	liczba odpowiedzi	liczba firm aktywnych w danym typie gmin = 100%
Żadnych	33	30,0	13	31,0	20	29,4
Niedostateczna wiedza nt. integracji, aby to oceniać	7	6,4	3	7,1	4	5,9
Zubożenie społeczeństwa	7	6,4	1	2,4	6	8,8
Zagrożenie ze strony dużych przedsiębiorstw	13	11,8	4	9,5	9	13,2
Wzrost konkurencji	27	24,5	13	31,0	14	20,6
Upadek gospodarstw rolnych	7	6,4	4	9,5	3	4,4
Trudności ze zbytem produktów firmy	9	8,2	4	9,5	5	7,4
Podatki (wzrost, pojawienie się nowych)	5	4,5	1	2,4	4	5,9
Konieczność dostosowania do norm UE	20	18,2	5	11,9	15	22,1
Likwidacja firmy	18	16,4	7	16,7	11	16,2
Inne	3	2,7	0	0,0	3	4,4

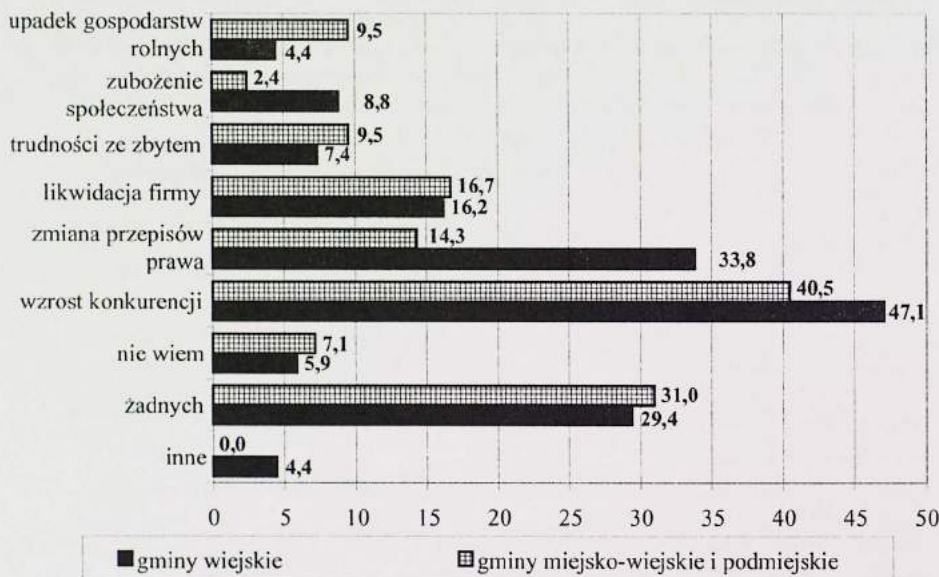
Źródło: Badania własne w KPAiM SGGW w 2003 r.

Source: Own researches in 2003.

Ankietowane kobiety z gmin wiejskich częściej niż pozostałe osoby wyrażały obawę, iż integracja Polski z Unią Europejską przyniesie wzrost konkurencji (47%), zmiany w przepisach prawa i zwiększenie kosztów związanych z dostosowaniem się do norm UE, jak również zapoznaniem się z nowymi przepisami prawnymi, wzrost podatków (34%) oraz doprowadzi do większego niż obecnie zubożenia społeczeństwa, co niewątpliwie wpłynie na ograniczenie obrotów firmy (9%). Upadku małoobszarowych gospo-

darstw rolnych obawiają się zwłaszcza właścicielki przedsiębiorstw, których działalność koncentruje się na produkcji dóbr i świadczeniu usług dla tego właśnie sektora. Więcej takich firm znajdowało się w gminach miejsko-wiejskich i podmiejskich. W tych także rejonach przedsiębiorczynie częściej zwracały uwagę na trudności ze zbytem (10%). Jednocześnie kobiety te w porównaniu z mieszkankami gmin wiejskich bardziej optymistycznie postrzegały integrację, a zarazem były gorzej poinformowane, jeśli chodzi o przewidywane koszty i zagrożenia, wynikające z integracji Polski z Unią Europejską.

Wybrane sądy i opinie właściolek aktywnych przedsiębiorstw, dotyczące zagrożeń wynikających z integracji Polski z Unią Europejską, zostały zaprezentowane na wykresie 2.

Wykres 2. Przewidywane koszty i zagrożenia małych przedsiębiorstw, wynikające z integracji Polski z Unią Europejską, w opinii ich właściolek w 2003 r. (w %)

Graph 2. Estimated costs and threatens for small enterprises from Poland and EU integration due to types of communities, in opinion of the entrepreneurs, in 2003 (in %)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań ankietowych w KPaiM SGGW w 2003 r.

Source: Own calculation based on own researches in 2003.

PODSUMOWANIE I WNIOSKI

W literaturze można znaleźć kilka opracowań, w których zawarto oceny szans i zagrożeń dla polskiego sektora MSP po wejściu do UE [Bilans... 2003; Maziarski, Maszek 2002; Nowaczek 1997; Piasecki i in. 2000; Pszczółkowska, Niklewicz 2002; Suchenek 2002; Wysokińska 2002]. Korzystając z wyników naszych badań, a także z ww. literatury, sformułowano następujące mocne i słabe strony oraz szanse i zagrożenia dla przedsiębiorstw. Analizę SWOT zestawiono w tabelach 5 i 6.

Tabela 5. Analiza SWOT możliwości rozwoju polskiego sektora MSP po rozszerzeniu UE – mocne i słabe strony

Table 5. The SWOT analysis of SME sector possibilities of development after EU widening – strengths and weaknesses

Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> – doświadczenia i znajomość procedur w zakresie wykorzystania środków pomocowych; – elastyczność działania; – umiejętność poszukiwania innowacyjnych rozwiązań w celu polepszenia konkurencyjności i rentowności firm; – poprawa poziomu wykształcenia i umiejętności kierowników firm oraz jakości zarządzania; – niższe w porównaniu z unijnymi MSP realne koszty pracy – praca polskich pracowników w tym sektorze jest bardziej wydajna; – zaplecze materiałowe; – tradycja oraz doświadczenie niektórych branż (przedsiębiorstwa wytwarzające maszyny dla górnictwa, kopalnictwa i prac budowlanych, przetwórstwa żywności, rolnictwa i leśnictwa, jak również prywatne średnie firmy produkujące sprzęt medyczny, chirurgiczny i ortopedyczny). 	<ul style="list-style-type: none"> – przewaga udziału małych i mikroprzedsiębiorstw; – słaba kondycja finansowa, technologiczna i kadrowa przedsiębiorców; – rynek lokalny i słaba ekspansja eksportowa; – niska produktywność; – niski stopień kooperacji między przedsiębiorcami; – niedostateczny rozwój instytucji otoczenia przedsiębiorców; – brak współpracy o charakterze sieciowym między instytucjami wspierającymi, instytucjami naukowo-badawczymi, przedsiębiorstwami oraz instytucjami badawczo-rozwojowymi; – niska konkurencyjność produktowa i technologiczna przedsiębiorstw; – niewielkie doświadczenie większości z nich w międzynarodowym obrocie gospodarczym; – niezadowalający stan ogólnej infrastruktury oraz niska wydajność pracy i niewystarczający poziom inwestycji.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań własnych oraz [Bilans... 2003; Maziarski, Maszek 2002; Nowacek 1997; Piasecki i in. 2000; Pszczółkowska, Niklewicz 2002; Suchenek 2002; Wysokińska 2002].

Source: Own researches and [Bilans... 2003; Maziarski, Maszek 2002; Nowacek 1997; Piasecki i in. 2000; Pszczółkowska, Niklewicz 2002; Suchenek 2002; Wysokińska 2002].

Tabela 6. Analiza SWOT możliwości rozwoju polskiego sektora MSP po rozszerzeniu UE – szanse i zagrożenia

Table 6. The SWOT analysis of SME sector possibilities of development after EU widening – opportunities and threatens

Szanse	Zagrożenia i koszty
1	2
<ul style="list-style-type: none"> – poprawa poziomu technicznego, jakości i nowoczesności produkcji prowadzącej do wzrostu konkurencyjności polskich produktów; – handel „bez granic” na terenie UE; – ochrona Polski jako uczestnika jednolitego rynku przed nieuczciwą konkurencją cenową ze strony państw trzecich; – znaczne szanse na wzrost eksportu wyrobów i usług dostarczanych ma rynki dawnego Związku Radzieckiego; – większe możliwości nawiązywania kontaktów kooperacyjnych między przedsiębiorstwami i pozyskiwania inwestorów unijnych; – wzrost zatrudnienia spowodowany usunięciem barier technicznych, zwłaszcza w przypadku firm z sekcji przemysł i budownictwo, oraz barier fiskalnych; 	<ul style="list-style-type: none"> – koszty dostosowania do nowych, ostrzejszych norm UE: norm ekologicznych i przepisów bezpieczeństwa i higieny pracy; – przedsiębiorstwa działające w obszarach charakteryzujących się znaczną rozbieżnością między regulacjami polskimi i standardami UE są zagrożone likwidacją, gdyż mogą nie sprostać poniesieniu niezbędnych wydatków; – zniesione zostaną preferencje krajowe dla dostawców i wykonawców zamówień na polskim rynku zamówień publicznych; – wzrost konkurencji – dotknie szczególnie te przedsiębiorstwa, które były i są nadal ukierunkowane na lokalne lub regionalne niszowe rynki i których menedżerowie nie widzą potrzeby opracowania strategii niezbędnych zmian;

cd. tabeli 6

1	2
<ul style="list-style-type: none"> - możliwość zatrudniania wysoko kwalifikowanych specjalistów i pracowników pochodzących z państw unijnych; - stabilizacja prawa; - szanse rynkowe dla producentów niektórych wyrobów wysokoprzetworzonych, kierowanych na rynki: niemiecki, skandynawski i austriacki; - przyjęcie euro przez Polskę przyczyni się do zniwelowania ryzyka kursowego oraz obniżenia kosztów produkcji (redukcja kosztów transakcyjnych i informacyjnych); - wskutek wzrostu konkurencji w sektorze bankowym i usług finansowych obniżeniu ulegną koszty transferów i inne opłaty bankowe; - wzrost bezpośrednich inwestycji zagranicznych, zwłaszcza w zakresie wysokich technologii; - szerszy dostęp do doświadczeń oraz programów pomocowych UE w zakresie wspierania przedsiębiorczości; - powstawanie i rozwój inicjatyw lokalnych, zwłaszcza w obszarach wiejskich, skoncentrowanych wokół sektora MSP. 	<ul style="list-style-type: none"> - wzrost ryzyka dla kontraktów zawieranych w innych walutach niż euro; - koszty związane z alokacją gałęzi przemysłu i zasobów (przewidywane przemieszczenie do Polski pracochłonnych gałęzi przemysłu może oznaczać odpływ branż kapitałochłonnych i tym samym spowolnienie tempa absorpcji i wprowadzania nowych technologii); - koszty dostosowania systemu podatkowego (stawki, zasady pobierania, transfer); - koszty wprowadzenia unijnych zasad pomocy publicznej (przewidywane osłabienie budżetów i możliwości rozwojowych wielu przedsiębiorstw, zwłaszcza w istotnych dla polskiego przemysłu branżach); - koszty dostosowania do przepisów socjalnych oraz standardów bezpieczeństwa i higieny pracy.

Źródło: Jak w tabeli 5.

Source: Like in table 5.

Przystąpienie Polski do Unii Europejskiej niewątpliwie spowoduje zaostrzenie konkurencji, jednak – wbrew obawom – fakt ten nie powinien spowodować fali bankructw w sektorze MSP, szczególnie w tych, które działają na małą skalę w gminach wiejskich. Na pewno część firm będzie zmuszona zakończyć swoją działalność – mowa tu o tych MSP, które nie spełniają wymogów UE oraz nie przejawiają żadnych inicjatyw rozwojowych, a są uzależnione od wymiany handlowej. Jednakże na ich miejsce powstaną nowe przedsiębiorstwa, zakładane często przez byłych przedsiębiorców, posiadających już znaczne doświadczenie w prowadzeniu własnej firmy i potrafiących wykorzystać pomoc i udogodnienia, jakie stwarza lub będzie zapewniać krajowa i wspólnotowa polityka wspierająca nowo powstające lub modernizujące się firmy z tego sektora. Konkurencyjność MSP zależy w znacznym stopniu od warunków zewnętrznych, w jakich one funkcjonują, jednak istotny wpływ ma też sposób oraz jakość zarządzania przez właściciela lub menedżerów.

Wstąpienie Polski do Unii Europejskiej przyniesie niewątpliwie wiele zmian. Będą one dotyczyły w znacznej mierze środowiska przedsiębiorców. W jakim stopniu zmiany te okażą się korzystne, będzie można ocenić dopiero za kilka lat.

PIŚMIENNICTWO

- Bilans korzyści i kosztów przystąpienia Polski do Unii Europejskiej. Prezentacja wyników prac polskich ośrodków badawczych, Urząd Komitetu Integracji Europejskiej, kwiecień 2003, Warszawa.
- Europejski Sondaż Małych i Średnich Przedsiębiorstw, 2002. [w:] Internet: www.parp.gov.pl
- Kwieciński J., 1999: Wspólnotowa polityka UE wobec małych i średnich przedsiębiorstw. [w:] Kołodziej T., 1999: Polskie przedsiębiorstwa w perspektywie członkostwa w Unii Europejskiej. PWE, Warszawa.
- Maziarski J., Maszek M., 2002: Małe i średnie przedsiębiorstwa w Unii Europejskiej. Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości.
- Nowaczek J., 1997: Koszty i korzyści integracji z Unią Europejską dla polskich przedsiębiorstw. [w:] Polskie przedsiębiorstwa a Jednolity Rynek Unii Europejskiej. Korzyści i koszty. Komitet Integracji Europejskiej, Warszawa.
- Piasecki B., Rogut A., Smallbone D., 2000: Wpływ integracji Polski z Unią Europejską na sektor Małych i Średnich Przedsiębiorstw. Polska Fundacja Promocji i Rozwoju Małych i Średnich Przedsiębiorstw, Warszawa.
- Pszczółkowska D., Niklewicz K., 2002: Europa przychodzi do Kowalskiego. [w:] Gazeta Wyborcza, Nr 291/4199, z dn. 14–15.12.2003 r., Warszawa.
- Sawicka J. (red.), 1998: Aktywizacja zawodowa kobiet wiejskich poprzez rozwój drobnej przedsiębiorczości. Fundacja „Rozwój SGGW”, tom I i II, Warszawa.
- Suchenek A., 2002: Czym jest Jednolity Rynek. [w:] Integracja europejska. Poradnik dla małych i średnich przedsiębiorstw. Ministerstwo Gospodarki, Warszawa, grudzień 2002.
- Wysokińska Z., 2002: Silne i słabe strony polskich przedsiębiorstw na jednolitym rynku. [w:] Integracja europejska. Poradnik dla małych i średnich przedsiębiorstw. Ministerstwo Gospodarki, Warszawa, grudzień 2002.

POLISH ENTREPRENEURS EXPECTATIONS AND FEARS IN THE FACE OF THE INTEGRATION WITH EUROPEAN UNION

Abstract. The aim of the paper is to present results of the survey that was conducted among 200 women running small firms in rural areas in 2003. Particularly the opinions, fears and hopes, connected with the European integration have been presented. On the grounds of own researches as well as the available literature, the authors has presented the analysis of opportunities and threatens (SWOT) of Polish small and medium-sized enterprises (SME) sector in relation to the integration.

Key words: entrepreneurship, SME sector, rural women, European integration.

*Sawicka Janina, Katedra Polityki Agrarnej i Marketingu, Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego, ul. Nowoursynowska 166, 02-787 Warszawa
tel./fax 843 07 74; e-mail: sawicka@alpha.sggw.waw.pl*

*Kurek Iwona M., Katedra Polityki Agrarnej i Marketingu, Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego, ul. Nowoursynowska 166, 02-787 Warszawa
tel./fax 843 07 74; e-mail: kureki@alpha.sggw.waw.pl*